

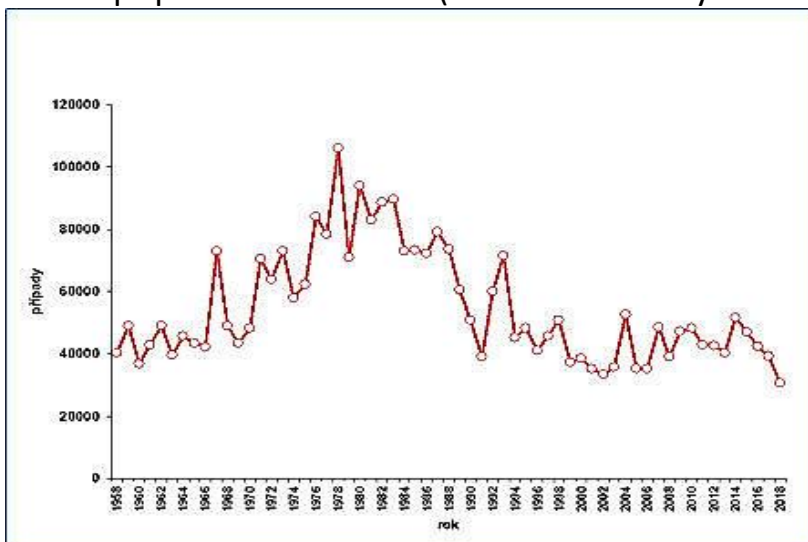
Plané neštovice (varicella)

Plané neštovice (lat. *varicella*) jsou vysoce nakažlivou infekční chorobou. Způsobuje je virus varicella zoster (VZV). Nejčastěji se objevují v dětském věku a jsou většinou mírného rázu. Virus se přenáší kapénkami při přímém kontaktu s nemocným nebo prostřednictvím kontaminovaných předmětů. Charakteristickým projevem této infekce je vyrážka provázená horečkou.

Výskyt

Varicella je celosvětově rozšířené vysoce nakažlivé infekční onemocnění. K infekci virem varicella zoster (VZV) dochází většinou v dětském věku, nejčastěji onemocní děti od 3 do 10 let věku. Nejčastěji se plané neštovice vyskytují v zimě a brzy na jaře. Po prodělání onemocnění planými neštovicemi přetrvává virus v senzoryckých gangliích míšních nebo hlavových nervů. Při poklesu imunity může dojít k reaktivaci viru VZV v organismu, která se klinicky projeví jako pásový opar. V roce 2018 bylo hlášeno v ČR celkem 30 666 případů onemocnění (v roce 2017 to bylo 39 424 případů).

Obrázek 1: Trend onemocnění planými neštovicemi v České republice v letech 1958–2018 (Zdroj: Státní zdravotní ústav)

Prevence

Pro prevenci planých neštovic jsou dvě dávky vakcíny proti planým neštovicím ve více než 90 % účinné. Očkování tedy nemusí očkovaného vždy ochránit před onemocněním, ale ve srovnání s neočkovanými jedinci probíhá infekce mírně s menším počtem kožních lézí a s nižší horečkou.

Očkování dětí:

- očkovat proti planým neštovicím lze od věku 9 měsíců,
- podávají se dvě dávky vakcíny, druhá dávka nejméně 6 týdnů po první dávce.

Očkování dospělých:

- podávají se dvě dávky vakcíny, druhá dávka nejméně 6 týdnů po první dávce, přeočkování není stanoveno,
- očkování je doporučeno pro vnímavé jedince, kteří onemocnění neprodělali v minulosti nebo nemají protilátky, dále pro osoby pracující v riziku přenosu nákazy,
- kontraindikací očkování je těhotenství, žena očkovaná proti planým neštovicím **nesmí být těhotná** nebo **nesmí otěhotnět jeden měsíc po očkování**,
- očkovat je možné i jedince vnímavé k nákaze planými neštovicemi, u kterých ještě neuplynuly 3 dny od styku s nemocným (postexpoziční očkování).

Příznaky onemocnění

Typickým příznakem onemocnění je vyrážka. Jeden až dva dny před výsevem vyrážky se může objevit horečka, únava, ztráta chuti k jídlu a bolest hlavy. Vyrážka se vysévá ve vlnách po dobu 2 - 6 dnů, svědí a postupně se mění v puchýřky (vezikuly) a stroupky (krusty). Nejprve se objeví v oblasti hlavy (obličej, vlasů, víček), později na hrudníku a zádech, poté se rozšiřuje po celém těle, včetně sliznice úst, víček nebo oblasti genitálií. Komplikace onemocnění, zejména zánět mozečku, mozku a míchy, nebo sekundární bakteriální zánět plic, nebo bakteriální superinfekce kůže a měkkých tkání a krvácivé stavy, hrozí zejména u dětí do 1 roku života, u dospělých osob nad 20 let, u gravidních žen a osob se sníženou obranyschopností, kde navíc hrozí systémové onemocnění. Při onemocnění gravidních žen narůstá se stupněm těhotenství výskyt komplikací, nejzávažnější je primární varicellový zápal plic. Při onemocnění v prvních 20 týdnech těhotenství dochází častěji k potratu nebo předčasnému porodu. Pokud gravidní žena onemocní planými neštovicemi v prvních 4 měsících gravidity, může se asi u 2 % plodů vyvinout vrozený varicellový syndrom. U dítěte se projeví například vrozenými vadami oka a dalších orgánů, mikrocefalií, deformací končetin, poruchou psychomotorického vývoje atd.

U novorozenců, u jejichž matek došlo k výsevu planých neštovic v období 5 dní před porodem a až 2 dny po porodu, může mít onemocnění velmi vážný až fatální průběh (perinatální varicella).

Další důležité informace

Inkubační doba: obvykle 10 až 21 dní.

Původce: virus varicella zoster (VZV).

Zdroj: nemocný člověk.

Přenos: onemocnění se přenáší přímým stykem s nemocnou osobou, výjimečně i s osobou očkovanou, virus je obsažen ve vezikulární tekutině a v sekretu z horních cest dýchacích. Možný je i nepřímý přenos prostřednictvím předmětů kontaminovaných sekrety dýchacího traktu nebo obsahem kožních lézí. Nákaza je přenosná i z matky na plod během těhotenství (transplacentárně) i během porodu (perinatálně).

Období nakažlivosti, vnímavost a imunita: období nakažlivosti začíná 2 dny před objevením se vyrážky, trvá obvykle 7 dní od začátku výsevu a končí, pokud jsou již všechny puchýřky ve stadiu stroupků. U osob se sníženou obranyschopností je období nakažlivosti delší. Plané neštovice mohou mít závažný průběh u dospělých, těhotných žen a pacientů s poruchou imunity. Vnímavost je všeobecná, ve většině případů po prodělaném onemocnění vzniká doživotní imunita, ale vzácně se mohou vyskytnout i opakovaná onemocnění.

(zdroj: <https://www.nzip.cz/clanek/43-plane-nestovice>)